

KAPCSOLATTARTÁS MÁŠ SZERVEKKEL:

8 sz. táblázat

Együttműködő szerv	Esetszám	Együttműködő szerv	Esetszám
Polgármesteri Hivatal	5	Magyar Államkincstár	5
Gyermekjóléti Szolgálat	28	Pénzüntézetek	1
Családsegítő Központ	13	Postahivatal	3
Nőgyógyászat	2	Kórház /betegség miatt/	4
Nővérszálló	1	Rendőrség	6
Éjjeli menedékhely	2	házi orvos	44
Iskola	4	Piac és Vagyonkezelő	2
Pszichiátria	1	MEP	2
Bíróság	2	Gyámhivatal	2
Idősek Otthona	1	Állampolgári Hivatal	1
Kórház (Szoc.osztály)	1	Összesen:	160
Családok Átmeneti Otthona	30		

A családon belüli erőszak sokrétű összefogást igényel. Az együttlőgozás lehetőségeit és közös pontjait ki kell dolgoz-nunk a jövőben, hogy hatékony segítséget tudjunk nyújtani az áldozatoknak, és meg tudjuk akadályozni az újabb traumák be-

következtét. Ehhez az kell, hogy ne csak az áldozatok, hanem a bántalmazó is megkapja a megfelelő segítségnyújtási formákat.

Konyáriné Ménesi Tünde
intézményvezető

Mit tehetnek a britek a családi erőszak ellen?

WINNICOTT EMLÉKGYŰLÉS, KING'S COLLEGE, 2006 MÁRCIUS 27.¹

Léteznek-e megbízható bizonyítékok annak illusztrálására, hogy a világban és a brit gyerekek többsége számára is az abúzos, elhanyagoló gyereknevelés az általános és nem ez tekinthető kivételesnek. Cikkünk bemutat néhány olyan programot, amely bizonyítottan látványos csökkenést ér el a gyermekek elleni abúzus és elhanyagolás terén, s ezáltal csökken a társadalom számára jelentkező erőszakos és költséges következmények száma is.

Donald Winnicott elismerte, hogy a gyermekek félelme gyakran annak eredménye, amit ő „az anya tudatalatti (elfojtott) gyermek elleni gyűlöletének” nevezett.² Mégis, mivel többnyire az irodájában találkozott gyerekekkel, ahol nem bántották őket nyíltan – s mivel a gyermekbántalmazási számait a nyersen alábecsülő brit statisztikákra alapozta – Winnicott rendszeresen azt állította, hogy a „legtöbb csecsemő elég jó gondozásban részesül” és a „csecsemők többségének alapszükségletei kielégülnek”.³ Winnicotra leginkább amiatt emlékeznek, hogy ő alkotta meg az „elég jó anya” fogalmát, noha mindenkit

meglepett, hogy becslése szerint csak az anyák fele ad elegendő szeretet a gyerekeinek, ahhoz, hogy érzelmileg érettek legyenek s így képesek működtetni egy demokráciát.⁴

Az „elég jó anya” dicséret jutott eszembe, amikor öt évtizede intenzív történelmi és szociológiai kutatásba kezdtem a „Gyermekkor története” című könyvemhez. Ahogy nyitószavaim mondják, kénytelen voltam azzal összefoglalni, hogy „A gyermekkor története egy olyan rémálom, amelyből csak most kezdünk felébredni. Minél inkább haladunk visszafelé a történelemben, annál alacsonyabb a gyermekgondozás szintje s annál valószínűbb, hogy a gyermekeket megölik, elhagyják, megverik, terrorizálják, vagy megerősokolják.”⁵

¹ Lloyd DeMause azonos című írásából (in: *Journal of Psychohistory*, 2006 Nyár) szerkesztette és fordította, valamint az összefoglalót készítette Kozma György.

² D. W. Winnicott, *Thinking about Children*, Reading, Mass. Addison-Wesley Publishing, 1996. p. xxix.

³ Winnicott, *Babies and Their Mothers*, Reading, Mass. Addison-Wesley Publishing 1987, p. 87.

⁴ Arno Grün: *Surrendering the Self. The Reduction of Identity to Identification with the Agressor*, *The Journal of Psychohistory JPH*, 28(2001) 457-8.

⁵ L. DeMause: *The History of Childhood*. New York. Psychohistory Press, 1974 p. 1.

Az elmúlt négy évtizedben annyira megdöbbentett a meggyőző bizonyíték e következtetés mellett, hogy díjat ajánlottam fel annak, aki bizonyítékot talál a 18. század előtt egyetlen olyan anya léteire, akit „elég jónak” lehet nevezni – vagyis olyan anyára, akit ma nem zárának börtönbe gyermekek elleni visszaélés miatt. Még senki nem jelentkezett a díjért.

Három évtizede, mióta a gyermek-történelemtől szóló könyvem megjelent, száznál több cikkben és könyvben nyújtottunk kollégáimmal meggyőző bizonyítékot a meglepő nézet mellett – többnyire a *Journal of Psychohistory*-ban, amelyet én adok ki –, miszerint a történelemben a gyermekek elleni erőszak általánosan elterjedt. Judith Issroff Winnicott-ról és Bowlby-ról szóló új könyve szerint csak az én könyvem megjelenése után fordult elő, hogy brit pszichoanalitikusok képesek voltak észrevenni, „mennyire gyakori a gyermekek kínzása, elhagyása az Egyesült Királyságban.”⁶ Annyira elterjedt volt e téren a tagadás, hogy John Bowlby egy pszichoanalitikus találkozáson felállva kiáltotta: „De azért csak létezik olyasmis, hogy rossz anya!”⁷

Azt remélem, megbízható bizonyítékokat tudok bemutatni, hogy a világban és a brit gyerekek többsége számára is az abúzos, elhanyagoló gyereknevelés a szabály és nem a kivétel. Remélem, hogy lesz, aki komolyan átgondolja ezt a felvetést. Azután bemutatok néhány olyan programot, amely bizonyítottan látványos csökkenést ér el a gyermekek elleni abúzus és elhanyagolás terén, s ezáltal csökken a társadalom számára jelentkező erőszakos és költséges következmények száma is.

■ A BRIT GYERMEKELLENES ABÚZUSOK GYAKORISÁGA

A modern korszakban elterjedt brit tanulmányok a nemi visszaélésekről a történészek előtt eléggé ismertek. Ami a legmeglepőbb, hogy nemrég (az 1960-as évekig) Angliában a gyermekprostitúció kapcsán gyakran az áldozatokat vádolták, mondván „vadak”, „romlottak”, „bűnösök”. A korábbi időszakokra jellemző elem, hogy a börtönben azt mondja valaki 1900-ban, magát felmentve, hogy kénytelen volt kisgyerekekkel nemi életet élni, mert „a nemi betegséget csak így lehet gyógyítani”.⁸ Ehhez képest meglepő, hogy egy 2002-es könyvben⁹ felsorolják az összes mai véleményt, amely védelmébe veszi a gyermekellenes abúzust, majd így fejezik be: „E kiadvány állítása szerint a gyermek-prostitúció a gyermekkel való visszaélés egyik formája.”

Már jó ideje annak, hogy Beatrice Webb és más brit szerzők úgy találták, hogy az apjuk általi visszaélés kislányokkal olyan gyakori a brit családokban, hogy a lányok tréfásan gyakran azt mondták, csecsemőik incesztusból erednek¹⁰, mégis elég gyakran előfordul ma is, mivel a kormányok ellenzik a család-

dokat vizsgáló szociális munkások alkalmazását. Ahogy egy képviselő mondta nemrég: „Több rendőr és kevesebb szociális munkás kell, hogy megint eljussunk a viktoriánus korszak fegyelméhez.”¹¹

A törvényi tiltás ellenére ugyanez a helyzet a fiúk megerősöklésével az állami iskolákban, ami „az idősebbek egyetértésével és cinkosságával történik, hiszen a nagyobb fiúk és tanárok „szukának” használnak fiúkat”, mint ahogy az „erotikus korbácsolás”, a gyermekverés sem szűnt meg az iskolákban.¹² A legpontosabb új tanulmány a gyermekek elleni nemi erőszakra kollégiumi diákokat kérdezett, hogy volt e részük nemi erőszakban és a lányok 59%-a és a fiúk 27%-a válaszolt igennel.¹³ Ez magasabb szám, mint a legpontosabb amerikai tanulmányé, ahol a lányok 45%-a és a fiúk 30%-a ismerte el, hogy szexuális abúzus áldozata. Elismert tény, hogy ezek a számok alulbecsültek, hiszen a megkérdezettek egy része (a) hazudik az abúzus témában, mert szégyelli (b) néhányan teljesen el is nyomják korai abúzus-élményeiket (c) jobb társadalmi helyzetűeket kérdeztek, a rabok, szegények és bevándorlók kimaradtak, holott nekik magasabb a viktimizációs rátájuk (d) akik visszautasították az interjút nyilván magasabb arányban voltak áldozatok.¹⁴

A gyermekek elleni fizikai abúzus arányszáma magasabb a szexuálisénál. A Newson-kutatások mind 1958-ban, mind 1985-ben anyákat kérdeztek meg és kétharmaduk azt mondta, rendszeresen megütnek védtelen, egy évnél kisebb csecsemőket, s ez az arány hasonló az USA-ban.¹⁵ Meg voltak lepve, hogy nem történt javulás a két kutatás közben eltelt 27 évben. Ismét kiemelik, hogy a számok alulbecslések, hiszen „evidens, hogy nem lehetünk olyan naivak, hogy ne higgyük, az anyák időnként hazudni fognak nekünk, hogy tisztára mossák magukat”¹⁶ Ráadásul a tanulmányaik nem foglalkoznak többféle bevándorló csoporttal, ahol általában még magasabb a fizikai abúzus aránya. A gyerekek négyévesek korára azt találták, hogy alig volt anya, aki soha nem adott kokit a gyerekeknek és csak egynegyedük csapott rájuk heti egyszeri alkalomnál ritkábban. Négy éves korukban a gyerekek „3%-át nem verték meg egyáltalán átlagban heti egyszer, a többséget sokkal gyakrabban verték”.¹⁷ A fiúkat kétszer annyiszor ütötte meg, mint a lányokat, s az anyák, lévén gyakrabban elsődleges gondozók, sokkal gyakrabban ütöttek meg, mint az apák.¹⁸

6 Judith Issroff: *Donald Winnicott and John Bowlby: Personal and Professional Perspectives*. London, Karnac, 2005 p. 29.

7 S.A. Mitchell: *Relationality: From Attachment to Intersubjectivity*, Hissdale, NJ: *The Analytic Press*, 2000. p. 84.

8 Dr. Albert Moll: *The Sexual Life of Children*, New York, 1913, p. 219)

9 *Child Prostitution and Child Sexual Abuse in Twentieth Century England*, Alyson Brown and David Barrett, *Knowledge of Evil: Child Prostitution and Child Sexual Abuse in Twentieth Century England*, Collumpton, Devon, 2002, p.5.

10 Beatrice Webb, *My Apprenticeship*, London, Longmans, Green and Co. 1926. p. 31,

11 Alyson Brown and David Bartlett, *Knowledge of Evil*, p. 169.

12 DeMause, *The Emotional Life of Nations*, Karnac, p. 378. Ian Gibson, *The English Vice: beating, Sex and Shame in Victorian England and After*. London, Duckworth, 1978, Jonathan Benthall: *Invisible Wounds: Corporal Punishment in British Schools as a Form of Ritual, Child Abuse and Neglect* 15/1991/377-388.

13 Burton, *An explanatory study of prevalence of sexual abuse in a sample of 16-21 year olds*. *Child Abuse Studies Unit*. London, PNL, 1991.

14 Gail Elizabeth Wyatt: *The Sexual Abuse of Afro-American and White Women in Childhood*. *Child Abuse and Neglect* 9 1985:507. és ld még: Diana E.H. Russell: *The Secret Trauma: Incest in the Lives of Girls and Women*. N.Y. Basic Books, 1986; Brenda J. Vander Mey: *The Sexual Victimization of Male Children: A Review of Previous Research, Child Abuse and Neglect*, 12(1988) 61-71.

15 John és Elizabeth Newson: *The Extent of Parental Physical Punishment in the UK*, London, Approach 1989

16 uo. p.1.

17 Peter Newell, *Children Are People Too, The Case Against Physical Punishment*. London, Bedford Square Press, 1989, p. 54)

18 Gabin Nobles et al: *Phys. Punishment by Mothers and Fathers in British Homes*, *Journal of Interpersonal Violence*, 14 (1999):895

A veres vagy eszközökkel való fenyegetés – övek, botok – a fiúk 91%-t, a lányok 59%-át érintette. A brit családokban élő gyerekek elterjedt bántalmazása arra is magyarázatot ad, hogy miért tesznek oly keveset a sok ezer bentlakásos intézményben, iskolában verés vagy nemi erőszak áldozatává váló gyermek érdekében.¹⁹

Európában – mivel törvény tiltja az abúzust – alacsonyabban a gyermekellenes erőszak arányszámai. Svédországban a gyermekverés nyilvános támogatottsága 53%-ról 11%-ra csökkent. A fiatal svédeknek csak 6%-a támogatja a verést.²⁰ Ez a változás fokozatos volt.

A „Holocaust gyermekkori eredete” című előadásban a német és osztrák gyermeknevelés változását mutatta be DeMause. A XX. század elején még szoros pólyában hagyták a csecsemőket, és nem tették tisztába őket. Innen eredeztetni, hogy az ilyen módon elhanyagolt gyerekek „időzített bombaként excrementális támadást” intéztek a zsidók ellen, akiket „tetveknek” kiirtandó parazitának, bacilusnak képzeltek, és soha nem volt elég véccé a légerekben. Esetleg arra is kényszerítették őket, hogy fekáliát egyenek stb. Később a háború után a német és osztrák állam minden segítséget megadott az anyáknak, hogy kevésbé abuzív és kevésbé autoriter módon neveljék gyerekeiket s ezért ott ritka ma az antiszemitizmus – hiszen Adorno

„Autoriter személyisége” és Winnicott „rejtett antiszociális” személyiségének leírása óta tudjuk, azért azonosulnak erőszakos tekintélyekkel, mert nincs belső énjük, épp a gyermekkori abúzus miatt.²¹ Milburn kutatásai hasonlóan mutatják be, hogy minél több gyermekkori büntetést kap valaki, annál inkább büntető típusú politikai megoldásokat talál, adott esetben annál inkább erőszakkal akar megoldani gondokat, vitákat.

A Boulder-ban (Coloradóban, valamint Vermontban és Hawaiiin) 23 éve működő „Szülői Központok” sokat tettek a gyermekek elleni erőszak visszaszorításáért.²² E központokban előadások hangzanak el az erőszakmentes nevelés technikáiról, segítséget nyújtanak bevándorló és egyedülálló anyáknak, megtanítják kisgyerekek hatékony korlátozását, ingyenes családlátogatást biztosítanak önkéntesekkel – s mindez felére csökkentette a gyermekellenes abúzust. És persze a későbbi egészségügyi és büntetés-végrehajtási költségeket is csökkenti ez a szolgáltatás.²³

Egy harmadik hatékony szülői program New Yorkban 30 iskolában indult el. Margaret R. Kind tinédzsereknek tanítja a gyermekápolást, és ráébreszti őket, milyen felelősség ez, men-

¹⁹ Christian Wolmar, *Forgotten Children: The Secret Abuse Scandal in Children's Homes*, London: Vision Paperbacks, 2000.

²⁰ Joan E. Durrant: *A Generation Without Smacking: The impact of Sweden's BA non Physical Punishment*, London, Save the Children, 2000. p. 6.

²¹ D.W. Winnicott: *Some Thoughts on the Meaning of the Word Democracy* *Human Nature*, III, 1950, p. 183.

²² Robert B. McFarland: *Creating a Community Parenting Center*, *The Journal of Psychohistory*, 32 /2005/ 326.

²³ i.c. 329.old. D.L. Ods et al: *Long-Term Effects of Home Visitation on Maternal Life Course and Child Abuse and Neglect*, *Journal of the American Medical Association* 278 (1997) Aug 27.

nyi időt igényel, és hogyan lehet megfelelni a kihívásnak. („Végre sikeres szülő lehetek, ezt eddig nem hittem volna!” – kiált fel egy tinédzser.)

A brit Sure Start nem elég, noha vannak kezdeményezések, ahol a szülő-központhoz hasonló szolgáltatásokat is beindítanak – a felmérések szerint a program első 18 hónapja alatt nem történt észrevehető változás sem a nyelvi, sem a viselkedésbeli mintákban (Birkbeck College vizsgálat). Mivel a Sure Start a gyermekszegénység csökkentését célozza meg és nem a gyermekellenes abúzus csökkentését, nem is várható változás e téren. Az Egyesült Királyság Parlamentje megszavazta azt a törvényt, amely engedélyezi az „ésszerű büntetést”, miáltal a gyermekverés folytatódik, csak vigyáznak, hogy ne hagyjon látható nyomot.²⁴ A Sure Start Gyermekközpontok közül húszban a Gyermek Ellenlenség Megelőzésének Nemzeti Társasága FULL STOP kampányt kezdett, hogy a gyer-

²⁴ Norman Glass: *Surely Some Mistake*, *The Guardian*, 2005. január 5. p.1.

mek születése előtt megtanítsák az újdonsült szülőket a verésmentes csecsemőgondozásra.²⁵

A börtönvizsgálatokban a legerőszakosabb elítéltekről mindig kiderül, hogy kiskorukban már áldozatokká váltak, kisgyerekkorukban verték, fojtogatták, kínozták, szerekek kábították, éhezették, ablakon kidobták, tűzre vetették, megerősztolták, prostituálták őket.²⁶

Brett Kahr szerint a skizofrénként diagnosztizált betegek gyakran életveszélyes fenyegetéseket éltek át gyerekkorukban, később hadonászó anyáktól, akik azt kiabálták: „Megölöm, megölöm!”

Angliának követnie kéne a Svédországban 1979-ben beindított felvilágosító programot, amelynek következtében a szülői testi fenyegetés ritkasággá vált. Ne akarjuk, hogy gyerekeink időzített bombák legyenek!

²⁵ NSPCC: *Cruelty to Children Must Stop. FULL STOP*. [Wwww.npscc.org.uk](http://www.npscc.org.uk)

²⁶ James Gilligan, *Violence: reflections on a National Epidemic* New York, Vintage Books, 1996 p. 45.

Egy új segítség a segítőknél: Szakember – Szakember Vonal

„Súlyos bántalmazás történik rendszeresen egy szakközépiskolai osztályban, valószínűleg már 1-1,5 éve. Az áldozat 1-2 gyerek, amit az iskolán belül nyilvános megszégyenítés követ. Az utóbbi időben életveszélyesen is fenyegetik a fiút (pillangókéssel).”

„Kistelepház családkezelője telefonált. A családban 5-en élnek (apa, anya és 3 felnőtt gyerek) Az apa messzire jár el dolgozni, ezért az anya van otthon fogorvos gyermekeivel. A legnagyobb 30 éves, de 4 éves szellemi szinten van. A két másik gyerek között (fiú-lány) szexuális kapcsolat van.”

„Az anya félig magyar, félig cigány az apa pedig oláh cigány, akinek a családjánál laknak két gyermekükkel. Az apa lemondott a szülői felügyeleti jogáról, börtönbe került. Az apa családja az anyát nem fogadta be szívesen sőt hűtlenséggel is megvádolta. Ebből komoly verekedés lett, ahol az anyát olyan súlyosan megsebesítették késsel, hogy mentővel kórházba szállították. Miután az anya kijött a kórházból elment a gyerekeiért, mert a saját szüleihez akarta vinni őket vidékre, de az anyósának nem adták oda neki őket.”

Bizonytalanság, kétségek, aggály, tétováság, hitetlenség, fenntartás, mind-mind olyan érzések, amelyek a segítő szakmákban dolgozó szakemberekben sokszor felmerülnek. Többen dolgozva egy intézményben, a kollégák egymással megtudják beszélni szakmai aggályukat, az aggodalmat okozó eseteket, s megértéssel, tanáccsal támogathatják egymást. Szerencsés helyzetben érezhetik magukat azok a munkatársak, akik szupervízió során oldhatják fel magukban a feszültségeket, kétségeket, erősíthetik meg szakmai erejüket.

De adott ez mindenhol? Vagy ezzel együtt is, nem merülnek mégis fel bennünk kérdések és kétségek? Hiszen ezekben az intézményekben is kevés prevenció programmal, magas esetszámmal és hiányos szakmai segítő hálózattal dolgoznak a családgondozók.

Sok helyen nem elérhető pszichológus, pszichiáter, fejlesztő pedagógus, gyógypedagógus, családterapeuta, szupervízior, stb.

„Gyermekjóléti Szolgálat családkezelője hívta a vonalat.

Egy 14 éves általános iskolás fiú édesapja pár hónapja meghalt. Az apa halála óta nagyon megváltozott. Drogozik, hajléktalanokat bántalmazott, egyszer az anyját is. Az anya nagyon nehéz helyzetben van, fenti problémákon túl még egy leukémiás unokája is van.”